

Naturskyddsföreningen
Gotlands län

Gotlands kommun
Stadsarkitektkontoret

Bygg Gotland Kommunens Översiktsplan 2010 – 2025, dnr 82004

Naturskyddsföreningen på Gotland lämnar följande synpunkter:

Samrådshandlingarna är snåriga och skrivna på ett språk som är mycket svårt att tränga igenom. Det är verkligen att bjuda in allmänheten med armbågen. Vad som är själva översiktsplanen och vad som är bakgrundsmaterial och vad som är allmänna synpunkter och diskussioner framgår inte tydligt nog. Den medföljande enkäten innehåller fullt med ledande frågor och uteblivna svarsalternativ. Därför är denna enkät av föga värde och verkar mest vara avsedd att styra svaren i den riktning planförfattarna önskar.

Att kalla planen ”Bygg Gotland” grundar sig på ett helt felaktigt synsätt. Här gäller det att ge möjligheter för exploatering! Planen borde heta ”Värna och vårda Gotlands unika värden”. En långsiktig översiktsplan måste lyfta fram de unika värden som finns i regionen och göra klart hur dessa ska kunna bevaras och utvecklas i samklang med samhällsutvecklingen.

Risken är uppenbar att magiska Gotland förvandlas till tragiska Gotland om liggande planförslag genomförs. Att inte förstå det enorma värde som ligger i att även fortsättningsvis hålla Gotlands stränder oexploaterade från bebyggelse eller vilken tillgång Gotlands unika natur- och kulturlandskap utgör, är just tragiskt. Planen måste därför ändras och till stora delar göras om, innan det kan antas!

En bärande tanke i planen är att möjliggöra det regionala utvecklingsprogrammets övergripande mål att öka befolkningen till 65.000 personer till 2025. Vi saknar en analys i översiktsplanen över vad olika tänkbara befolkningsutvecklingsscenarioer skulle innebära för den framtida samhällsplaneringen och behov av strategier vid ett lägre befolkningstal.

Några punkter som Naturskyddsföreningen Gotland vill se i planen:

- En tydlig kartredovisning av öns natur- och kulturvärden som planeringsunderlag.
- En generell strandzon på 500 meter, där särskilda skäl ska finnas för att tillåta ytterligare bebyggelse.
- Stoppområden för bebyggelse bland annat där naturen är särskilt värdefull.

- En från bebyggelse exploateringsfri zon på 200 meter vid alla inlandsklintar och inlandskraukar.
- Alla källmyrar måste få en fredad zon runt sig där exploateringar som kan påverka vattenföringen och vattenkvaliteten hindras.
- Stoppområden för vindkraft bland annat där fågellivet är rikt, exempelvis alla låglänta strandområden.
- Bibehåll landskapsbilden på Fårö (inägor och utmark) och Storsudret (alvret och strandmiljön).
- Nationalpark kring Bäste träsk.
- Nationalstadspark på Hällarna och Galgberget.
- Skapa naturområden fredade från maskin- och trafikbuller.
- Begränsa kalkbrytningen på ön till Cementas brott vid Slite och till stenbrott avsedda för konst- och prydnadssten.
- Anpassa utvecklingen till den gotländska naturens bärkraft, inte mot ett förutbestämt befolkningsmål (65.000 innevånare)
- Ta fram en särskild kommunal Naturvårdsplan som omfattar all kommunal mark
- Arbeta för att få ett Naturum vid Hällarna i Visby och ett vid Bästeträsk i Fleringe.
- Skapa bättre samrådsprocesser i det framtida planarbetet.
- I händelse av intressekonflikter mellan exploateringsföretag av annat slag och lantbrukets och livsmedelsindustrins intressen måste exploateringsföretagens intressen vika till förmån för lantbrukets näringar.

Vart tog naturen vägen?

I planen har man tonat ner Gotlands naturvärden till ett slags bakgrundsmaterial som mest beskrivs som ett hinder för utvecklingen. Självklart måste naturmiljön ha ett eget kapitel i planen. Det står exempelvis (sid. 24) ”*Antalet naturskyddade områden är stort.*” Ordet stort innebär en värdering, som man i planen inte diskuterar. Stort i förhållande till vad? Vi tycker att antalet naturskyddade områden är litet. Se exempelvis kartan (sid. 23) över naturskyddade områden. Det är ju knappt att de skyddade områdena över huvud taget syns. Översiktsplanen måste alltså innehålla strategier över hur öns unika naturvärden ska värnas och vårdas, så att arter och biotoper bevaras och så att även kommande generationer kan njuta av dem.

Redan 1984 gjordes en ganska noggrann beskrivning över gotlands naturvärden (Länsstyrelsen i Gotlands län, Värdefull Natur på Gotland). Senare har flera andra inventeringar gjorts, exempelvis över värdefulla änges- och naturbetesmarker och våtmarker. Så nog finns det underlag till en karta i översiktsplanen som pekar ut områden med dokumenterade höga naturvärden, och inte bara kartor som visar vilka områden som i dag har ett lagligt skydd genom naturreservatsförordnande eller på annat sätt, eller som formellt utpekats som riksintresse ur natursynpunkt.

Nationallandskapet Gotland (sid. 20).

Här finns ett försök att ange de värden som tillsammans utgör grunden till varför Gotland i Miljöbalken upphöjts till Nationallandskap. Här saknas helt analys av begreppen natur- och kulturlandskap. Naturen finns egentligen bara i två meningar: *”Betingelserna för växt- och djurliv är annorlunda än på fastlandet. Arter som är ovanliga eller saknas där kan finnas väl företrädde på Gotland.”* Det behövs alltså ett stycke som lyfter fram de delvis helt unika värden som finns i natur- och kulturlandskapet. Vi saknar också en markering på plankartan för det område vid Bäste träsk med omgivning där ett förslag om nationalpark föreligger.

Natur (sid. 22)

Kulturlandskapet har fått en alldeles för negativ beskrivning: *”Beteslandskapen, som sakta håller på att växa igen, de utdikade våtmarkerna liksom igenväxande ängen.”* Även om det naturligtvis finns betesmarker och ängen som ligger obrukade, så finns det, efter svenska mått mätt, unikt mycket välhävdade naturbetesmarker, betad skog och hävdade ängen på Gotland. Dessa områden är en viktig del av nationallandskapet Gotland. Fortsatt skötsel måste uppmuntras och exploateringshot undanröjas.

Det står *”Kommunen bör helst inte medverka till att exploatera de alvarmarker vi har”*. Gotland har, sett i ett världsperspektiv en betydande del av de alvarmarker som finns, 37 %. Alvarmarkerna behöver därför ett strikt skydd. Det kan formuleras: *”Kommunen kan inte under några förhållanden medverka till exploatering av Gotlands unika alvarmarker.”*

Meningen *”Även flera andra gräsmarker har en dålig status naturvärdesmässigt som blir allt sämre. Många av dem har höga naturvärden.”* Helt obegripligt. Måste utvecklas för att man möjligen ska kunna förstå vad som avses.

Det står: *”Inga exploateringar ska tillåtas skada våtmarker, särskilt inte om dessa har dokumenterade naturvårdsvärden.”* Formuleringen är tvetydig, stryk därför delen efter komma-tecknet!

Där det gäller källmyrarna, så står det visserligen att de är speciella och biologiskt värdefulla. Alla förstår nog inte att de är fullständigt unika och att vi ska vara mycket stolta över att de finns. Förutom att de måste ges ett strikt skydd, kan de lyftas fram som en stor tillgång när det gäller naturinriktad turism.

Det står: *”Den del av stranden som ligger nära vattnet har ett skydd mot exploatering genom strandskyddet.”* Om det vore så väl ändå. Kommunens allt generösare dispensgivning urholkar strandskyddet på ett betänkligt sätt. Meningen måste därför kompletteras med: *”Kommunen avser att hålla på detta skydd och endast i yttersta undantagsfall överväga dispensgivning.”*

I slutet av kapitlet om Naturvård (sid 24) förs ett resonemang som pekar mot att kommunen kan göra en egen tolkning om riksintresset för naturvård kan skadas påtagligt eller ringa vid en exploatering. Det måste naturligtvis alltid vara en laga prövning för att avgöra hur riksintresset påverkas.

Bebyggelseutveckling

På sidan 29 står det: ”För att serviceorternas utbud ska kunna bibehållas och stärkas under planperioden är bl.a. ett attraktivt kustboende en viktig förutsättning.” Detta är en felsyn och en helt snedvriden fokusering till kusten. Hur kan exempelvis ett kustboende stärka Hemse eller Roma? Att det behövs attraktiva boendemiljöer håller vi med om, men lämna en gång för alla kustzonen utanför. Om alla bosätter sig vid kusten, finns helt enkelt ingen attraktiv kust kvar. Kusten är attraktiv och en tillgång för Gotland just på grund av att den är så förhållandevis oexploaterad vad gäller bebyggelse. Låt det så förbli!

Att nu gällande fördjupade översiktsplaner över Fårö, Östergarnslandet och Storsudret (text sidan 31) tar hänsyn till bevarandeintressena är mycket bra, men lyfts här fram som ett problem som hindrar ny bebyggelse. Att under planperioden förnya och utveckla dessa fördjupade översiktsplaner får inte innebära att man tummar på de unika natur- och kulturtillgångar som finns inom dessa områden.

Turismens utveckling

Det magiska Gotland är inte att sitta i en plastbungalow nära stranden och blicka mot en tom horisont. Det magiska Gotland är att bo någon kilometer från stranden, vandra ner till den helt oexploaterade stranden genom ett levande kulturlandskap, njuta av strandängens alla fåglar och växter, känna avsaknaden av maskinbuller, och uppleva rymden, havet och ljuset. Skapa därför inga fler exploateringar liknande Snäck eller Björkhaga. Bilden på sidan 47 om zoner av strandnära exploateringar är bra som idé, men respektavståndet måste vara minst 500 meter skyddad strandzon, men gärna mer. Att vandra 500 meter för att komma ner till stranden är överkomligt.

Det står: ”En utveckling av en turistzon ska föregås av detaljplaneläggning, vilket kan möjliggöra en mindre rigid syn på strandskyddet.” Att göra en detaljplan är naturligtvis bra, men att det skulle medge en mindre rigid syn på strandskyddet håller vi inte alls med om. Genom att formulera sig så visas bara att skribenten inte alls förstått de unika värden som ett oexploaterat strandområde utgör. Strandskyddet ska upprätthållas – punkt.

Kustzonen (sid 55)

Naturskyddsföreningen menar att i avvägningen mellan olika intressen måste exploateringsintressena vika till förmån för bevarandeintressena.

Det står (sid 57): ”Det gotländska kustområdet har av tradition en stor andel bebyggelse.” Detta är helt enkelt inte sant. Av tradition lade man gårdarna en bra bit från kusten, men ordnade små fiskelägen där det gick för att klara husbehovsfisket. Stora delar av strandområdena var utmärkt som användes till betesdrift. Den strukturen måste vi bibehålla genom att inte tillåta ny bebyggelse i oexploaterade strandområden. Att ha tvåmeterskurvan som absolut gräns för nybebyggelse är bra, men inte tillräckligt. Varje kustavsnitt måste prövas för sig var tillkommande bebyggelse kan placeras utan intrång i kustmiljön. Och det måste finnas en obyggd zon kvar även om havet stiger med två meter.

På plankartan finns markerade kustavsnitt som bör utredas. Flera av dessa, exempelvis från När till Grötlingbo, från Åminne till Anga, och från Sproge till Näs har så höga dokumenterade natur- och kulturvärden att någon utredning knappast behövs. Någon ytterligare bebyggelse i kustzonen inom dessa kustavsnitt är inte att tänka på. Därmed är det onödigt att utreda.

Vindbruk

Under den senaste 10-årsperioden har det skett en påtagligt uppskalning av storleken på vindkraftverken och den utvecklingen fortsätter. Detta gör det allt svårare att finna platser på land för de riktigt stora verken. Nya riktlinjer måste därför fastställas för placering av stora verk. På grund av att Gotlands mycket rika fågelliv är koncentrerat längs kusterna (några kilometer bred zon) och till större våtmarksområden eller utdikade våtmarksområden (ex. Mästermyr) är det olämpligt att placera vindkraft inom dessa områden. Varje lokalisering av nya vindkraftverk måste föregås av en ordentlig analys över risker för djur- och växtliv.

Utbyggnad bör ske så långt nuvarande elkablars kapacitet till fastlandet räcker (ca 160 MW installerad vindkrafteffekt). De kostnader en ny kabel skulle innebära måste vara bättre att lägga på vindkraftverk på fastlandet i stället.

Riksintressenas behandling i översiktsplanen

På sidan 91 står det: *"Även det Gotländska landskapet karaktäriseras både av orördhet och ursprunglighet och i andra delar av lager på lager av det kulturinfluerade landskapet. Man kan fråga sig var börjar historien och var tar den slut eller var börjar kulturen och var tar den slut."* Vad man kan fråga sig är vad författaren egentligen menar. Mycket av de höga natur- och kulturvärden som finns i landskapet kommer just av en blandning av natur och kultur. Man behöver inte fundera på var det ena börjar och det andra slutar. Det är kombinationen och blandningen som är det fina!

Ytterligare ett citat från sidan 91: *"I de fall en verksamhet är en utveckling av befintlig tätort eller det lokala näringslivet ska den ha företräde framför bevarandeintressena utan att någon avvägning behöver göras, det vill säga oavsett nyttan med verksamheten och oavsett hur skadan blir."* Detta håller vi inte alls med om! Självklart måste man göra avvägningar mellan olika intressen även i tätortsnära miljöer. Vi ser det exempelvis som självklart att området Hällarna söder om Visby inte ska bebyggas utan behållas som ett grönområde för Visbyborna och som ett stycke natur med delvis helt unika värden. Att det skulle vara fritt fram att exploatera, bara för att ett område ligger i anslutning till en tätort är för oss en helt främmande och befängd tanke.

Naturskyddsföreningen på Gotland
20 april 2009

Anncatrin Hjernquist
ordförande